

«ВЗАЄМОДІЯ» І «КООРДИНАЦІЯ»: МАСШТАБНІСТЬ ПОНЯТЬ

С. СІВКОВ,

здобувач кафедри адміністративного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

SUMMARY

This article is devoted to the issue of value concepts such as „interaction” and „coordination”. In particular, it examined the content of each of these categories by analyzing the existing body of literature on relevant material definitions and approaches to the issue of different authors. Also, covered copyright contents vision researched concepts magnitude of each of them separately and comparing with each other.

Keywords: communication, coordination, concept, purpose, activity.

* * *

Стаття присвячена питанню співвідношення таких понять, як „взаємодія” та „координація”. Зокрема, у ній досліджено зміст кожної з названих категорій шляхом аналізу наявного у науковій літературі матеріалу стосовно відповідних дефініцій та підходів до даного питання різних авторів. Крім того, висвітлено авторське бачення змісту досліджуваних понять, масштабності кожного з них окремо і в співставленні один з одним.

Ключові слова: взаємодія, координація, поняття, мета, діяльність.

* * *

Статья посвящена вопросу соотношения таких понятий, как „взаимодействие” и „координация”. В частности, в ней исследовано содержание каждой из названных категорий путем анализа имеющегося в научной литературе материала по соответствующим дефинициям и подходам к данному вопросу различных авторов. Кроме того, освещено авторское видение содержания изучаемых понятий, масштабность каждого из них в отдельности и в сопоставлении друг с другом.

Ключевые слова: взаимодействие, координация, понятие, цель, деятельность.

Постановка проблеми: На сьогодні в науці є низка питань, відносно шляхів вирішення яких відсутня єдина позиція. Серед таких питань, у тому числі, масштабність, чи-то співвідношення, таких понять, як „взаємодія” та „координація”. Ця проблема набуває своєї актуальності під час дослідження різноманітних соціальних процесів, зокрема публічного адміністрування сфер життєдіяльності суспільства.

Із урахуванням викладеного метою написання даної статті є з'ясування масштабності понять „взаємодія” та „координація”.

Стан дослідження теми. Досліджувані в цій статті поняття були і є предметом дослідження багатьох учених, зокрема Д. Г. Заброди, А. В. Загорного, В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, Д. О. Корінь, В. М. Круглого, Т. Л. Маркелова, І. В. Озерського, А. М. Подоляки, Ю. А. Хатню, С. П. Черних, В. В. Шамрая та інших. Разом із тим єдина позиція з приводу співвідношення відповідних категорій так і не сформована.

Викладення основного матеріалу. Поняття „взаємодія” досліджувалося багатьма вченими, проте, єдина позиція щодо його змісту та масштабу відсутня.

Аргументом на користь даного твердження є також думка, висловлена А. М. Подоляком, який, зокрема, стверджує, що в юридичній літера-

турі теоретичні питання взаємодії державно-правових явищ досить широко освітлені і є досить велика кількість тлумачень цього терміну, але, не дивлячись на це, відсутня однозначна характеристика сутності даної категорії. У свою чергу, поняття „взаємодія” є як міжгалузєвою категорією, так і адміністративно-правовою [13, с. 338]

На думку Д. Г. Заброди, взаємодія є найбільш загальною закономірністю існування світу, яка є результатом і виявом універсальної взаємодії усіх предметів та явищ і виражає внутрішню структурну єдність усіх елементів та властивостей в кожній цілісній системі, а також нескінченно різні зв'язки та відносини самої системи з іншими, оточуючими її, системами чи явищами [5, с. 50].

Ми вважаємо, що дане визначення хоч і відображає зміст досліджу-

ваного поняття, проте, воно позбавлене конкретики і не може вважатись універсальним.

П. О. Сорокін стверджує, що взаємодія є найпростішою моделлю соціальних явищ та процесів і можлива лише за наявності:

- 1) двох або більшої кількості індивідів, котрі обумовлюють переживання та поведінку один одного;
- 2) актів, через які вони обумовлюють взаємні переживання та вчинки;
- 3) провідників, що здійснюють передачу дії або подразнення від одного індивіда до іншого [14, с. 23-24].

Аналізуючи процитоване визначення приходимо до висновку стосовно певних його недоліків. Зокрема, до їх числа слід віднести вжиття таких слів, як „індивіди”, „переживання”, „подразнення”, оскільки це позбавляє дану дефініцію універсальності, тобто можливості її застосування відносно взаємодії, у тому числі, юридичних осіб. Крім того, поняття „модель” означає деякий матеріал чи подумки представлений об'єкт або явище, що є спрощеною версією модельованого об'єкта або явища (прототипа) і в достатній мірі повторює властивості, суттєві для цілей конкретного моделювання (опускаючи несуттєві властивості, в яких він може відрізнятися від прототи-

пу) [2]. Взаємодія ж є безпосереднім процесом у реальній дійсності.

У свою чергу, С. П. Черних стверджує, що під взаємодією слід розуміти найважливішу та найбільш розвинену форму відносин між суб'єктами соціального середовища (соціальної системи), основними ознаками якої є демократичний характер взаємозв'язків, наявність певної вигоди для усіх суб'єктів взаємодії, взаємна узгодженість у діях суб'єктів соціальної системи для досягнення наміченої цілі.

Цінним у процитованому визначенні, на наш погляд, є акцентування уваги на демократичному характері взаємозв'язків, адже у протилежному випадку такі відносини носитимуть характер підпорядкування, добровільного чи примусового, а також на взаємоузгодженості дій суб'єктів відповідних відносин. Разом із тим Т. Котарбинський у свій час зауважував, що два суб'єкти взаємодіють, якщо хоча б один із них допомагає або перешкоджає іншому [6, с. 118]. Враховуючи зазначене вважаємо, що взаємодія не завжди є взаємоузгодженим процесом. При цьому, її більша результативність ймовірна саме при досягненні погодженості в діях.

Підтримуємо думку В. М. Круглого, який визначає взаємодію як:

1) сукупність усіх взаємозв'язків між будь-якими соціальними суб'єктами;

2) наявність найрізноманітніших стійких, об'єктивно обумовлених та необхідних, функціонально залежних, кількісно та якісно в зовнішньому виразі не обмежених форм взаємозв'язку між ними;

3) процес та результат взаємовпливів взаємодіючих сторін [8, с. 134].

С. Л. Недов стверджує, що взаємодія проявляється в процесі взаємовпливу і використання можливостей один одного для досягнення власних цілей. Він наголошує на тому, що взаємодія виникає там і тоді, коли взаємозв'язок між суб'єктами об'єднаний спільною метою. Взаємодія полягає не тільки в безперервному впливі один на одного, а також і під час використання взаємодіючими сторонами можливостей один одного для досягнення власних цілей [10, с. 125].

У даному визначенні, на наш погляд, є спірним положення щодо спільності мети, оскільки певну мету, ініціюючи взаємодію та підтримуючи її, може переслідувати також лише один із суб'єктів такої взаємодії, у той час як інший має за мету, для прикладу, пришвидшення її завершення.

У словниковій літературі досліджуване поняття визначено як взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджену дію між ким-небудь [1, с. 85].

У науковій літературі зустрічається також визначення взаємодії як процесу взаємовпливу та взаємодоповнення діяльності суб'єктів.

На наш погляд, дана дефініція є надто стислою і не розкриває змісту досліджуваного поняття, а лише акцентує увагу на взаємовпливі суб'єктів взаємодії.

Таким чином, проаналізувавши вищенаведені визначення поняття „взаємодія” доходимо висновку, що серед обов'язкових його ознак науковці виділяють наступні:

- взаємодія є різновидом діяльності, оскільки виключає бездіяльність, будучи процесом активним відносно її суб'єктів;
- наявність не менше двох суб'єктів;
- різноманітність суб'єктів взаємодії. Так, ними можуть бути як фізичні, так і юридичні особи;
- дія одного суб'єкта взаємодії обумовлює відповідну на це реакцію іншого;
- демократичний характер зв'язків та взаємна узгодженість дій (в ідеалі), коли кожен із суб'єктів наділений правом вибору тієї чи іншої поведінки, внесення пропозицій та впливу на прийняття рішень з конкретних питань;
- наявність певної вигоди для її суб'єктів.

Підбиваючи підсумки наведеному вище пропонуємо авторське визначення поняття „взаємодія”, під яким, на нашу думку, слід розуміти діяльність різноманітних суб'єктів, яка характеризується взаємообумовленістю дій її суб'єктів, спрямованих на досягнення певної цілі, а також (в ідеалі) демократичним характером зв'язків та їх взаємоузгодженістю.

Принадібно слід зауважити на наявності в науковій літературі неузгодженостей з приводу співвідно-

шення понять „взаємодія” та „координація”.

Вище нами було досліджено зміст поняття „взаємодія”. У свою чергу, „координація” (від лат. „со” – разом, і „ordinatio” – упорядкування) означає вироблене і встановлене спільно з декількома самостійно існуючими системами узгодження [7, с. 205].

У словниковій літературі „координація” трактується також як функція управління, змістом якої є забезпечення упорядкованих взаємозв'язків і взаємодії між організаціями, ділянками та учасниками виробництва й управління з метою узгодження дій щодо реалізації рішень, об'єднання спільних зусиль, у вирішенні загальних завдань [15, с. 76-77].

З позиції управлінської діяльності, координація є заснованим на законі і підзаконних актах управлінським впливом вищого рівня суб'єктів відносно нижчого рівня, що здійснюється з метою спрямування діяльності взаємодіючих підсистем на виконання загальних завдань при самостійному, автономному вирішенні.

У свій час глибоко досліджував зміст поняття „координація” Т. Л. Маркелов, який, зокрема, вважає, що зміст координації становлять наступні взаємопов'язані елементи: 1) визначення мети узгодженої діяльності; 2) планування такої діяльності; 3) прогнозування її результатів, що визначають спрямованість, конкретність та перспективу узгодженої діяльності і в основному відбивають сутність координації. Організація відповідного процесу, з його точки зору, включає: 1) аналіз інформації, яка є у наявності; 2) вибір напрямів та форм координації дій суб'єктів; 3) розробка відповідних заходів; 4) визначення відповідальних виконавців та термінів виконання заходів. При цьому, серед елементів процедури координації він виокремлює: 1) порядок підготовки пропозицій для планування; 2) процес розробки планів узгоджених заходів; 3) визначення характеру заходів; 4) контроль й перевірка результативності окремих заходів; 5) визначення ефективності узгодженої діяльності [9, с. 39].

Таким чином, узагальнюючи викладений матеріал доходимо висновку, що координація є регламентованою, попередньо спланованою діяльністю суб'єктів вищого рівня,

наділених управлінськими повноваженнями, стосовно впливу на суб'єктів нижчого рівня, спрямованою на узгодження дій останніх з метою досягнення поставлених цілей.

На сьогодні в науковій літературі побутує декілька думок стосовно масштабності понять „взаємодія” та „координація”. Зокрема, одні автори їх ототожнюють, наполягаючи на синонімічності, у той час як інші зауважують на тому, що взаємодія є елементом координації або ж навпаки, чи то взагалі розмежовують досліджувані поняття.

Перша група науковців вважає, що між координацією та взаємодією відсутня різниця за сутністю, і розрізняються вони між собою тим, що при координації погодженість досягається за рахунок власних повноважень суб'єкта управління, а при взаємодії – за допомогою домовленостей рівних за своїм становищем партнерів [7, с. 205].

Друга група науковців стверджує про те, що взаємодія є складовою координації. Так, Ю. В. Харченко та С. Г. Калмиков розмежовують дані категорії і зауважують на наступному. Координація містить у собі елементи підпорядкування взаємодіючих підрозділів координуючому центрові, який наділений владними повноваженнями, рішення якого є обов'язковими для взаємодіючих сторін. Взаємодія використовується тоді, коли однієї координації для виконання складних завдань недостатньо [16, с. 71].

Таку ж позицію відстоює А. В. Загорний. Зокрема, на його думку, координація – це управлінська діяльність щодо забезпечення взаємодії, а взаємодія – сама діяльність, узгоджена внаслідок координації за цілями, місцем, часом застосуванням сил та засобів для досягнення поставлених задач [4, с. 11-12].

Третя група науковців говорить про те, що координація є складовою взаємодії. Для прикладу, на думку Д. Г. Заброди, координація – це діяльність щодо організації взаємодії і дане поняття охоплюється поняттям „взаємодія” [3, с. 53].

Четверта група науковців розмежовує досліджувані поняття. Зокрема, І. В. Озерський стверджує, що координується постійна робота суб'єктів однієї системи, а взаємодія носить

одноразовий характер, при взаємовідносинах із суб'єктами різних служб й при необхідності узгодження їх дій кожного разу організовується знову [11, с. 543].

На думку В. П. Пивненка, координація є функцією одного із суб'єктів системи, а взаємодія – принципом діяльності, засобом їх контактів із суб'єктами інших служб і підрозділів [12, с. 159].

На підставі вищевикладеного ми дійшли до наступних **висновків**.

Нами підтримується позиція стосовно того, що поняття „взаємодія” є ширшим за змістом і включає в себе координацію. Така позиція пояснюється наступним.

По-перше, координація передбачає управлінські відносини, іншими словами, уповноважений суб'єкт диктує поведінку суб'єктів нижчого рівня, у той час як суб'єкти взаємодії характеризуються рівністю. Крім того, коло суб'єктів координації є значно меншим, оскільки обмежується відносинами підпорядкування.

По-друге, метою координації є створення відповідного режиму відносин між суб'єктами, при якому виконання ними узгоджених завдань досягається з найменшими витратами сил, засобів та часу, а мета взаємодії полягає в здійсненні певних узгоджених дій, спрямованих на досягнення певного результату [3, с. 54].

По-третє, координація чітко регламентується уповноваженим суб'єктом виходячи з її мети в частині послідовності та порядку здійснюваних дій, конкретних виконавців, передбачуваного результату тощо. Відносно взаємодії діють загальні правила, які поширюються на всіх її учасників рівною мірою.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. В. Т. Бусел. – К., Перун, 2005. – 1728 с.
2. Вікіпедія : вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/>.
3. Заброда Д. Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Д. Г. Заброда. – К., 2005. – 235 с.
4. Загорний А. В. Координация деятельности органов внутренних дел с другими государственными органами

общественными организациями в предупреждении правонарушений и укреплении общественного порядка : [учеб. пособие]. – М., 1981. – 67 с.

5. Колпаков В. К., Заброда Д. Г. Адміністративно-правові проблеми взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією : Монографія. – Дніпропетровськ, 2006.

6. Котарбинський Т. Трактат о хорошей работе / Т. Котарбинский. – М. : Экономика, 1975. – 271 с.

7. Корінь Д. О. Поняття взаємодії дільничних інспекторів міліції / Д. О. Корінь // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 202-206.

8. Круглий В. М. Теоретико-правові засади взаємодії працівників оперативних підрозділів органів внутрішніх справ з населенням // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2002. – № 3. – Ч. 2. – С. 131-139.

9. Маркелов Т. Л. Проблемы координации в борьбе с правонарушениями // Вопросы борьбы с преступностью. – М. : Юрид. лит., 1977. Вып. 26, с. 35-49.

10. Недов С. Л. Поняття, зміст і мета взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації // Право і суспільство. – № 4. – 2010. – С. 124-128.

11. Озерський І. В. Взаємодія органів слідства та дізнання у боротьбі з організованою злочинністю (психолого-правовий аспект). Міжвідомчий науковий збірник / За ред. А. І. Комарової, М. О. Потебенька, В. П. Пустовойтенка та ін. – Київ, 2001, Том 25., 820 с. – С. 538-544.

12. Пивненко В. П. Проблеми підвищення ефективності роботи правоохоронних органів в Україні у боротьбі з організованою злочинністю // Академія правових наук. Вісник... Вип. 1, Харків, 1997. – С. 157-159.

13. Подоляка А. М. Взаємодія державних органів в охороні громадського порядку / А. М. Подоляка // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 338-344.

14. Сорокин П. А. Система социологии : [у 2 т.] / П. А. Сорокин. – М. : Наука, 1993. – Т. 1 : Социальная анналитика: учение о строении простейшего (родового) социального явления. – 447 с.

15. Социальное управление : Словарь / Под.ред. В. И. Добренкова, И. М. Слепенкова. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – 361 с.

16. Харченко Ю. В., Калмыков С. Г. Взаимодействие аппаратов уголовного розыска и 7-х отделов в раскрытии краж из квартир // Актуальные проблемы взаимодействия оперативных аппаратов органов внутренних дел Межвузовский сборник научных трудов – КНИ и РИО КВШ МВД СССР им. Ф. Э. Дзержинского, 1988. – С. 69-74.